

Els llibres

Antoni Canals, escriptor

Antoni Canals és un escriptor valencià del segle XIV. Morí a la ciutat de València l'any 1419. D'ell es conserven diverses obres, unes són originals i altres són versions dels escriptors llatins. L'única producció poètica que es conserva d'este escriptor es titola "Cobles del judici". Traduí Séneca, Valeri Màxim, Petrarca... És un humanista de primer ordre. De Canals es conserven vuit obres més, alguna d'elles inédita encara.

Fón deixeble de Sant Vicent Ferrer, frare dominicà. Estudià a Barcelona i exercí diversos alts càrrecs. En 1401, amb d'altres, féu construir un hospital a Xàtiva, amb motiu d'una epidèmia; ¿Es que era fill de Xàtiva? Ningú no ho sap encara.

Canals és una de les principals figures del Renaixement. Petrarquista, com un altre escriptor en la nostra llengua, Bernat Metge, es diferencia d'ell pel seu estil i pel seu zel moralisador. L'època en què vivia Canals és un poc escèptica i el nostre escriptor recorre als clàssics llatins per deturar l'escèpticisme pagà dels personatges de la cort. Sembla estrany que per afavorir l'ortodòxia s'acullga a escriptors pagans. Però el certés que els autors llatins feen un gran efecte als lletraferits, que els homes cultivatats cercaven els tals autors i que les virtuds dels romans eren un excel·lent exemple a seguir.

El mateix Canals ho confessa en el próleg de la seva "Scala de Contemplació":

"Cogitant jo de la misèria del món i del temps, i de la mutabilitat de l'humana estament, i de la miserable d'aquest temps tepiditat, refredament i pèrea, per los quals quax tota fervor de perfecció i devoció, abundant sobrana iniquitat, miserablement és vista refredada, més és lloc i temps de plorar que no de formar-ne escriptures, si ja no em forçás açó a fer la vostra caritat i la mia pròpia, i de tots en comú me convidás utilitat". Però la teologia i l'escolàstica no són prou per deturar el refredament i la peresa de l'humana estament i per aixó pren els clàssics, els traduí: els destina als personatges de la cort i la "Carta de Sant Bernat a sa germana" és destinada especialment a les donzelles, "car aquí trobaran matèria plena de tota pura honestat".

Per què recordem totes estes coses que els estudiosos ja prou saben? Perquè tenim a les mans unes obres d'Antoni Canals aplegades en un volum de la Colecció "Els nostres clàssics". Hi ha "Sciopió e Anibal", "De providència" i "De arra de ànima".

Què és el "Sciopió e Anibal"? Una traducció del poema "Africa" del Petrarca. Traducció amb passatges literalment idèntics al model com Martí de Riquer demostrà ja posant-los costat per costat en el seu magnífic estudi "L'humanisme català", volum 105 de la Col·lecció Popular Barcino. Si açó no donara prou interès a la narració històrica, el "Sciopió e Anibal" és una obra característica de l'estil clàssicant de la nostra literatura i la seua finalitat moralisadora és manifestada pel propi Canals en els següents aspectes: "la primera és per mostrar la fortuna temporal com és allenegosa i inestable; la segona és per notar la victòria campal com és dubtosa, variable; la terça és per provar la fi del guerrer mundanal com és vituperosa i variable".

L'obra titulada "De arra de ànima" és purament mística. Traducció del "Soliloquium" d'Hug de Sant Victor, monjo del segle XII. És un diàleg entre l'home que Canals ací el fa nomenar "Hugo" i l'ànima. En ella, el moralista valencià, pugna contra la lectura d'un poema francès molt llegit pels valencians de la seua època, "Venus, la déesse d'amour", per ésser un dels llibres vans que, segurament influencaven els costums i l'escèpticisme. L'estil d'esta obra és molt reixit i una de les més belles mostres de la nostra prosa religiosa.

"De providència és una traducció de Séneca. Però com és costum en Canals la versió no és literal; per contra, dels jocs atlètics romans en fa torneigs entre cavallers; les diverses divinitats paganes les cristianisa i singularisa, adaptant-les a la religió que professa i les vestals les transforma en monges. L'estil d'Antoni Canals —no obstant trobar en les seues obres dos estils ben personals— és l'anomenat "estil de valenciana prosa" potser per diferenciar-lo de l'estil d'un altre escriptor, ja nomenat abans, Bernat Metge, petrarquista també. Les versions de Canals són correctes i elegants, tenen la força dels escriptors clàssics. L'estil de valenciana prosa és molt literari però no sobri; no és popular però es llig amb facilitat i amb gust.

En esta mateixa pàgina publiquem un fragment d'Antoni Canals, per a que els nostres lectors puguen asaborir les riqueses de lexic i de concepte del nostre humanista, del primer Renaixentista que donà, en el clos de les lletres, la nostra terra valenciana.

El volum del qual parlem porta com a "Nota preliminar" un aprofundit estudi de la personalitat i de les obres d'Antoni Canals escrit pel jove erudit Martí de Riquer, especializat en els nostres clàssics. Les seues notes i el glosari servixen per a millor fer-se càrrec de les tres obres de Canals.

CARLES SALVADOR

